

PETRES CSIZMADIA GABRIELLA

AZ EGYÜTTLÁTÁS ÉLMÉNYE

KATARÍNA KERESKESOVÁ, KATARÍNA MOLÁKOVÁ, ALEXANDRA SALMELA: MIMI & LÍZA.
ILLUSZTRÁLTA: KATARÍNA KERESKESOVÁ, BORIS ŠIMA, IVANA ŠEBESTOVÁ.
SLOVART – FOOL MOON, 2013.

FORDÍTOTTA: POLGÁR ANIKÓ (SCOLAR, BUDAPEST, 2016)

A kortárs gyermekirodalmi alkotások egyik legjellemzőbb sajátossága, hogy a gyermekek hétköznapi világát nem kívánja idillikusan, letűnt harmonikus univerzumként ábrázolni, hanem nyíltan felvállalja és tematizálja azokat a jelenségeket, amikkel a 21. századi gyerekeknek szembe kell nézniük. A 20. század első felében, a pszichológiai diskurzusban (Gombos, 2007, 42-44) született gyermekirodalmi alkotásokkal ellentétben napjainkban kiemelt szerephez jutnak a szocio tartalmú problémafelvetések (Lovász, 2015, 29), illetve előtérbe kerül a másság, a szabványtól való eltérés kérdésköre is.

Mimi és Liza világa szintén eltér a klasszikus gyermekirodalomban megszokottól, hiszen a fantázia világában tett kalandok háttérben két csonka családban élő kislány barátságának történetét követhetjük nyomon. A csonka családban élés csupán háttérinformációként, a lányok közösen kialakított fantáziavilágán kívül álló minőségben szerepel a mesekönyvben; problematizálatlan és természetes tény számukra, hogy Liza édesanyjával, Mimi pedig édesapjával él kettesben. Ugyanúgy problematizálatlan jelenségként kezelik Mimi vakságát is – Mimi nem vágyakozik a látás elnyerése után (bemutatkozásakor így vall magáról: „A világot a kezeimmel és füleimmel látom”), Liza pedig magától értetődőnek tartja, hogy Mimi nem a látásával, hanem egyéb érzékszerveivel tájékozódik a világban. A mű nagy érdeme, hogy semmiféle sajnálkozó attitűdöt nem

találunk a szövegben, a vakság nem hiányként, hanem többletként kerül ábrázolásra: míg Liza – elsősorban a látására hagyatkozva – folyamatosan veszélyes kalandokba bonyolódik, Mimi – érzékei kifinomultságának köszönhetően – mindig megoldást talál a problémákra. A vakság mögött ugyanis nem a sötétség birodalma húzódik, hanem egy alternatív és rendkívül gazdag, belső színektől pompázó világ.

A mesekönyv kulcsmotívumaként szereplő sokszínűség, színekben pompázás a történet szintjénél is magasabb pozícióba kerül, hiszen egyrészt a lányok végtelen fantáziáját, a varázsvilág áradását fejezi ki, másrészt a barátság és szeretet erejét, a szürke hétköznapi megézésítését is szimbolizálja. A színesség nem csupán a bámulatosan részletgazdag illusztrációkat jellemzi, hanem a szöveg szurrealista képgazdaságát, dinamikus burjánzását is magába foglalja.

A műben megjelenő két lány homo duplexként is felfogható, hiszen – hasonlóan N. Tóth Anikó *Tükörcsönyvében* (N. Tóth, 2007) szereplő Anihoz és Inához – egymás inverz kiegészítői. Erről tanúskodik a kötet cím alatti felirat is: Mindketten néznek, de csak együtt látnak. A vak Mimi küllemét tekintve a színek hiányát testesíti meg: fekete-fehér ruhában jár, fehér arcú és fekete hajú. Liza külseje viszont maga a született harsányság, színes ruhát hord, nagy kék szeme és szőke haja van. A kislányok karaktere is kontrasztos, hiszen Mimi csendes, megfontolt, óvatos

jellem, aki érzékenyen fülel a külvilág hangjaira, Liza viszont cserfes szájú, magabiztos, vakmerő lány, akit Mimi fokozatosan vezet be a külvilág több szempontú érzékelésének művészetébe. Ugyanakkor számos hasonlóság is megfigyelhető bennük: mindketten magányosan élnek az egyik szülőjükkel, barátira vágynak, mindkettejüknek áradóan színes, izgalmas fantáziája van, és feltétlenül elfogadják a másik személyiségét. A két kislány barátsága ezáltal a másság elfogadásának, értékékként történő prezentálásának a példája, illetve az egymáshoz való alkalmazkodás története is, hiszen a barátnők történetéről történetre idomulnak egymáshoz, fokozatosan tanulják el egymástól azokat a tulajdonságokat, amiknek a másik a mestere. A mesekönyv végére így jut némi magabiztossághoz a mimózelekkü Mimi, és így tanul meg a másik igényeire is odafigyelni az öntudatos Liza (a legszebb példa erre a vak-memóriajáték készítése, illetve a karácsonyi ajándékokról való lemondás Mimi vakvezető kutyájának érdekében).

A mesekönyv a füzéres típusú meseregény műfajába sorolható (Bárdos, 2013, 67-69), mivel hét önálló történetet tartalmaz. A kezdő és zárótörténet mintegy keretet képez a többi, szabadon variálható fejezetnek. A kezdő történetben megtudjuk, a közös panelházba költözéssel hogyan talál egymásra a két lány, a záró történetben pedig már – a szülők révén – sorsuk hosszabb távú összefonódásának lehetőségét tanúi. Az egyes fejezetek is keretes szerkezettel rendelkeznek: mind-

egyik mese a lányok hétköznapi valóságából indul ki, ami a szürke, unalmas, ködös, esős nagyvárosi mindennapokat mutatja be, majd – valamilyen külső inger (látvány, dallam, zaj stb.) hatására – innen lépnek át a vadregényesen színes fantázia világába. A történetek érdekessége, hogy a lányok tudatában vannak az irracionális világba való átlépésük képtelenségével, a szöveg önreflexív módon többször is utal önnön meseváltóra (pl. az úszni nem tudó, aggódó Mimit azzal nyugtatja meg Liza, amikor az akváriumba készülnek alámerülni, hogy „a mesékben ez nem akadály”). A történetek további sajátossága, hogy a felnőttek világát csak a keretbe engedik belépni: a kiinduló helyzetben általában Mimi és Liza valamelyik lakóval ismerkedik meg, a zárósituáció pedig ismétlésszerűen mindig a lányok altatását tartalmazza, ahogy a szüleiknek beszámolnak aznapi kalandjaikról. A záratok érdekességei, hogy az átélte élményeket a lányok habitusukhoz igazítva, eltérő perspektívából mesélik újra, más-más fókuszokat kialakítva a kalandokban.

Az irracionális világában zajló eseményekbe a felnőtteknek nincs beleszólásuk, hiszen azt a lányok fantáziája alakítja a pillanatnyi kedvük, hangulatuk szerint. Talán ez a legmarkánsabb sajátossága a beágyazott történeteknek: álomszerűen felépített, folyamatosan változó, mozgásban levő, képlékeny univerzumot hoznak létre (pl. az esernyőből pillanatok alatt csónak lesz, abból pedig hajó). Ezek a szürrealista világok hétköznapi dolgokból keletkeznek – a lányok belépnek a kockák, a krétapor, a ruhaanyagok, a növények, az akvárium, az emberi torok, az ajándékok világába, és szabadon formálják azokat. Mary Poppinshoz hasonlóan metaleptikus

módon ki-be járnak ezekben a terekben, ahol Aliz Csodaországát idéző abszurd és kiszámíthatatlan szereplőkkel találják szembe magukat (ilyen pl. a neveletlen játékbóhóc gonoszkodása és hirtelen megjavulása), sőt szabadon változtatják méretüket. Ezekben az univerzumokban rendkívül gyorsan zajlanak az események, mivel a varázsvilág elsősorban a látványból, érzéki hatásokból, hangulatkövetítésből táplálkozik. A szüzsé kevésbé kidolgozott, a megoldások is gyermekien egyszerűek, gyakran bocsánatkéréssel zárulnak. A belső történetek valaminek vagy valakinek a megmentéséről, tehát a jóság szolgáltatóról szólnak, ahol a megoldáshoz Mimi kifinomult érzékenysége van szükség.

A történetek mindentudó elbeszélő segítségével bontakoznak ki, azonban a kezdő történet én-elbeszélővel dolgozik. A narráció szempontjából ez a fejezet a legérdekesebb, mert Mimi bemutatásán keresztül ismerjük meg a cselekmény reális terét, vagyis egy vak kislány leírásával tárul fel előttünk a városkép. A hétköznapi életter a továbbiakban is gyakran a tapintás vagy hallás segítségével, csiklandó hópolyhokkal, éneklő esővel válik érzékelhetővé.

A nyelvi megformálás sajátosságai közé tartozik a beszélő nevek használata, amely a gyermekek intencionalitásba, a valóságlemek kauzális rendjébe, a hétköznapi és mágikus világ összefüggésébe vetett hitét is tükrözi. A fordító, Polgár Anikó nyelvi leleményességét tükrözi, hogy több esetben az eredeti neveknél is gazdagabb jelentésű megoldásokat talál (pl. a forrásszövegben „Szürke” vezetéknevű házmesternét „Kormosnének” nevezi, akiből az események hatására „Színes” helyett „Cifráné” lesz). A beszélő nevek a humor regiszterét is megpendí-

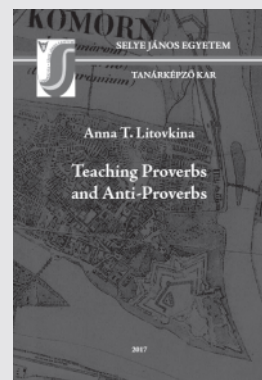
tik (Lord Vírus, a torokbántó rocksztár; Vitamin Ügynök, a mentőhelikopteres hős). A humor a gyermeki látásmód, a játékoság iránti igény tükrözésében is felfedezhető (pl. Liza megkérdezi az ikervarrónőket, hogy a memóriajátékból jöttek-e), illetve a tematikai tabuk megjelenítése szintjén is tapasztalható (pl. Lord Vírus meztelen fenékkal távozik Dalos Melánia torkából). A humor azonban csak finoman, elszórtan mutatkozik a mesekönyvben, nem tolszik előtérbe – sokkal dominánsabb a szövegben az alliterációk burjánzása, a hangutánzó és hangulatkeltő szavak gyakori használata.

A mesekönyv legmegragadóbb rétegét a képi világá jelentí. A mű eredetileg rajzfilmsorozatként jelent meg, amely olyan népszerűvé vált, hogy a rajzfilmkészítőket könyvírásra is felkérték; a képi világ dominanciája azonban végigkíséri a teljes művet. Az irracionális világának kibontakozását a színek játéka is követi – minél jobban elmélyülünk egy-egy kalandban, annál tágabb színvilág tárul fel előttünk, mintha a színek fókuszódásai teremtenék magukat a kalandokat. Még a kerettörténetben bemutatott szürke panelvilág is kiszínesül a mesekönyv végére, amit kitűnően érzékeltet a történetek előtt és után található kétoldalas belső borítórész: a történetek megismerése előtt szürke-zöld színből álló, zárt ajtókat ábrázoló folyosóképet látunk, míg a szöveg lezárását követően az ajtók kitarulnak, és a folyosó megtelek élettel. A folyosó szürkeségét a személyes mikrotörténetek megismerése, a szomszédokkal kialakított kapcsolat tünteti el. Az illusztrációk szívesen élnek frappáns megoldásokkal: például Mimi és Liza találkozását egy ajtó két oldalának egyszerre történő ábrázolása

SZERDI ILONA

KÖZMONDÁSOK ÉS KÖZMONDÁS- FERDÍTÉSEK A NYELVÓRÁN

(ANNA T. LITOVKINA:
TEACHING PROVERBS
AND ANTI-PROVERBS.
SELYE JÁNOS EGYETEM
TANÁRKÉPZŐ KAR,
KOMÁROM 2017. 259 O.)

mutatja be. A történeteket gazdagító, apró részleteket tovább görgető vagy az eseményeket kiegészítő illusztrációk a lányok hétköznapi életterét olykor mágikusabbnak ábrázolják a szöveg-nél – például a költöztető autóból kihulló tárgyak a valós méretüktől eltérő nagyságban, Liza szerinti hasznosságuk szemszögéből kerülnek ábrázolásra. Külön érdeme az illusztrációnak, hogy betüremkedik a szöveg világába, és egy-egy szót, érzelmet, gondolatot vizuálisan is ábrázol – a zsugorító-varázsige például tőpörödő tipográfiával, lebegő írással kerül lejegyzésre. A vizualitás és érzékel-tetés fontosságáról tanúskodik, hogy a lányok szimbólumaként két könyvjelző, egy sárga (szőke) és egy fekete is található a könyvben. A kétféle világ, a külső és belső látás párhuzamos jelenléte tehát minden ízében átjárja a művet.

Mimi és Liza története a szlovák kortárs gyermekirodalomban óriási sikernek örvend. Úgy gondolom, a magyar befogadók körében is hasonló karrier vár a műre. Olvassuk a világ színességére nyitott szívvel!

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bárdos József: „A meseregény műfaji sajátosságai”. In: Bárdos József – Galuska László Pál: *Fejezetek a gyermekirodalomból*. Nemzedékek Tudása, Budapest, 2013, 69-79.
- Gombos Katalin: *A gyermeklíra reneszánsza*. In: *Inskolakultúra*, 2007/5, 42-58.
- Katarína Kerekesová, Katarína Moláková, Alexandra Salmela: *Mimi & Liza*. Illusztrálta: Katarína Kerekesová, Boris Šima, Ivana Šebestová. Slovart – Fool Moon, 2013.
- Katarína Kerekesová, Katarína Moláková, Alexandra Salmela: *Mimi & Liza*. Illusztrálta: Katarína Kerekesová, Boris Šima, Ivana Šebestová. Fordította: Polgár Anikó (Scolar, Budapest, 2016)
- Lovász Andrea: *Felnőtt gyermekirodalom*. Cerkabella, Szentendre, 2015.
- N. Tóth Anikó: *Tükörkönyv*. Kalligram, Pozsony, 2007.

Európában és Észak-Amerikában főként a tömegkommunikációs eszközöknek és az internetnek köszönhetően egyre népszerűbb a közmondások ferdítése. A jelenség nem újkeletű, a közmondásferdítések ugyanis egyidősek a hagyományos közmondások keletkezésének idejével. Közmondásferdítésekkel számos helyen találkozhatunk: magánlevelekben, a sajtóban, dalokban, képregényekben stb. Ezekkel a gondolatokkal vezeti fel könyvének témáját T. Litovkina Anna, akinek a *Teaching Proverbs and Anti-Proverbs* [magyarul: *Közmondások és közmondásferdítések tanítása*] című angol nyelvű munkája egyetemi tankönyvként jelent meg 2017-ben a Selye János Egyetemen.

Az *Előszót* és a *Köszönetnyilvánítást* követő *Bevezetés* (9–39. old.) tíz alfejezetre tagolódik. A szerző rövid összefoglalást ad a közmondásferdítések eddigi kutatásáról és azokról az angol közmondásokról, amelyek a legtermékenyebbnak bizonyulnak a ferdítések szempontjából (példaként szolgál az *Old soldiers never die, they just fade away* [magyar fordításban: *Az öreg harcosok sosem halnak meg, csak csendben eltűnnek.*] angol közmondás 79 ferdítésváltozata). Megismerteti az olvasóval az angol-amerikai közmondásferdítések kedvelt témaköreit (szexualitás; antifeminizmus; a makacs, bőbeszédű, házsártos, buta, nagyon igényes, kíváncsiskodó, parancsolgató nőtípus és a hatalmaskodó anyóstípus; a vénlány és az özvegy, az ügyvéd, a pénz, a szerelem, a barátság, a házasság, a tanulás, az alkohol és a drog, a vallás stb.) és a létrejöttüket elősegítő nyelvi megoldásokat (pl. hangzó-, szó- vagy mondatrészcseré, szó- és hangisméltés, kiegészítés, poliszémia és homonímia, halandzsza, nyelvkeveredés, rím stb.). Mindezekről magyarul is olvashatunk a szerző eddig megjelent magyar nyelvű publikációiban (pl. T. Litovkina–Mieder 2005, Vargha–T. Litovkina 2007, Hrisztova–Gotthard 2008, T. Litovkina et al. 2008, 2013, T. Litovkina–Vargha 2005, 2006).

A szerző a könyvének központi egységében (*Part I. Chapters*, 41–102. old.) a különböző magyarországi egyetemek és főiskolák kurzusain – *Anglo-American Proverbs* [magyarul: *Angol-amerikai közmondások*] és *Proverbs in an American Cultural Context* [magyarul: *Közmondások amerikai kulturális kontextusban*] – szerzett tanári tapasztalatait osztja meg az olvasóval. A tankönyvben ismertetett számos, a közmondások ismeretére és alkalmazására irányuló feladat a fonetika, a grammatika, a mondattan, a kultúra, az olvasás, a beszéd és az írás tanulását, valamint a szókincs fejlesztését segíti. A kommunikációs és íráskészség fejlesztését támogató gyakorlatokban például olyan, saját élethelyzetből merített történetet kell a diákoknak összeállítaniuk szóban vagy írásban, amelybe ellentétes jelentésű, rokon értelmű, bibliai és/vagy latin eredetijükben megfogalmazott közmondásokat építenek be (45–53. old.). A hagyományos bölcsességek naiv elfogadásának átgondolásaképpen keletkező közmondásferdítésekre épülő gyakorlatok pihentető tanulási légkört hoznak létre az osztályteremben, és rámutatnak a közmondások napjainkban gyakori használatára